

Crna Gora
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća

IZVJEŠTAJ

**O REALIZACIJI AKCIONOG PLANA ZA 2013 GOD.
STRATEGIJE PODSTICANJA KONKURENTNOSTI NA MIKRO NIVOU
2011-2015**

Podgorica, decembar 2013.god.

Sadržaj:

Uvod.....	2
1. Crna Gora i zemlje okruženja – konkurentnost 2012. -2013.....	3
2. Spoljnotrgovinska razmjena	4
3. Ostvareni rezultati realizacije Akcionog plana za 2012.god. Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou	5
3.1. Prioritet 1: Razvoj postojećih i kreiranje inovativnih industrija/kapaciteta.....	5
3.2. Prioritet 2: Jačanje izvoznih performansi preduzeća.....	7
3.3. Prioritet 3: Promocija crnogorskih potencijala.....	8
4. Ostvareni efekti realizacije Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou.....	10
5. Zaključci i preporuke.....	10

UVOD

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 27. maja 2012. godine, donijela zaključak br. 06-1051/3, kojim je **usvojila Akcioni plan za sprovođenje Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou 2011-2015, za 2013. godinu.** Sprovođenje Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou, koordinira i iz svojih nadležnosti realizuje Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća. Proces realizacije Strategije vezan je za ostvarivanje Okvirnog akcionog plana Strategije 2011-2015. kroz godišnje akcione planove. Na toj osnovi, Akcioni plan definiše aktivnosti koje su u funkciji ostvarivanja Strategijom utvrđenih zadataka, utemeljenih u tri osnovna prioriteta:

- Razvoj postojećih i kreiranje inovativnih industrija/kapaciteta:
- Jačanje izvoznih performansi preduzeća
- Promocija crnogorskih potencijala

Strategija razvoja MSP predstavlja krovni strateški dokument koji definiše sveobuhvatnu politiku MSP, dok Strategija konkurentnosti na mikro nivou operacionalizuje aktivnosti koje, u okviru podrške razvoju MSP, treba da svojim segmentiranim pristupom doprinese efikasnom poslovanju MSP na lokalnom i inostranom tržištu. Implementacijom ova dva strateška dokumenta obezbjeđuje se komplementarnost i u nekim segmentima i međuzavisnost u procesima podsticanja razvoja konkurentnosti MSP. U pojedinim segmentima, Strategija MSP ima fokus na okruženju MSP, posebno sa aspekta poboljšanje poslovnog ambijenta i smanjivanje administrativnih barijera, boljem pristupu finansijama, formalnom obrazovanju, dok Strategija konkurentnosti veći fokus ima na identifikaciji potencijala i potreba ciljanih sektora i konkretnih MSP, sa aspekta faktora konkurentnosti kao što su obrazovanje, inovacije, kvalitet, intelektualna svojina, razvoj brenda i informacione tehnologije. U tom smislu, **pojedine aktivnosti definisane Akcionom planom za sprovođenje Strategije konkurentnosti i njihova realizacija su u direktnoj vezi sa sprovođenjem pojedinih aktivnosti utvrđenih Akcionim planom Strategije MSP.**

Akcionim planom sprovođenja Strategije u 2013. godini se vrši operacionalizacija aktivnosti koje na izvršnom nivou treba da doprinesu povećanju konkurentnosti preduzeća i valorizaciji njihovih inovativnih i izvoznih potencijala. S obzirom da ovi vidovi podrške zahtijevaju i značajna finansijska sredstva, planirano je da tokom 2013. godine se realizuju samo one aktivnosti za koje je budžet obezbijeđen u okviru tekućih aktivnosti institucija i uspostavi se osnov za obezbjeđivanje finansijskih sredstava i formiranje budžeta, neophodnog za realizaciju ključnih projekata podsticanja konkurentnosti u narednim godinama sprovođenja Strategije konkurentnosti.

Direkcija za MSP, pored koordinirajuće uloge u sprovođenju Strategije, od nacionalnog do lokalnog nivoa, ima i značajnu ulogu u direktnom pružanju podrške preduzećima u okviru svojih tekućih aktivnosti i aktivnosti EIICM, kao i kroz mrežu biznis centara na regionalnom i lokalnom nivou, uz saradnju sa pojedinim donatorskim projektima.

Upravljanje realizacijom Akcionog plana za 2013.god. Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou podrazumijevala je posvećenost Direkcije i njenu efikasnu i efektivnu saradnju sa svim resornim institucijama javnog i privatnog sektora, od nacionalnog do lokalnog nivoa, uz saradnju sa međunarodnim institucijama i organizacijama.

1. CRNA GORA I ZEMLJE OKRUŽENJA – KONKURENTNOST 2012-2013

Prema Izvještaju o globalnoj konkurentnosti 2013.-2014. Svjetskog ekonomskog foruma, koji je obuhvatio 148 zemlje, Švajcarska je na vrhu rang liste i zadržala je prvo mjesto i ove godine. Najznačajnije prednosti zemlje su povezane sa inovacijama, tehnološkom spremnošću i efikasnošću radne snage. Naučno-istraživačke institucije u Švajcarskoj su u svijetu među najboljim i dobra je saradnja između akademskog i poslovnog sektora, pri čemu kompanije troše velika sredstva na istraživanje i razvoj.

Na ovogodišnjoj listi konkurentnosti Svjetskog ekonomskog foruma **Crna Gora** je ocijenjena sa 4.2 poena od mogućih 7 čime je **zauzela 67 mjesto po konkurentnosti ekonomije** što ukazuje na unapređenje pozicije za 5 mjesta, u poređenju sa 72. mjestom zabilježenom u prošlogodišnjem izvještaju.

U regionalnom poređenju na ljestvici globalne konkurentnosti, pored Crne Gore napredovale su: Makedonija (7 mjesta), Hrvatska (6 mjesta), Bugarska (5 mjesta), Rumunija (2 mjesta) i Bosna i Hercegovina (1 mjesto); dok su Slovenija, Albanija i Srbija pogoršale svoje pozicije za 6 mjesta u odnosu na prošlogodišnji izvještaj. Sa aspekta konkurentnosti zemalja regiona ispred Crne Gore Svjetski ekonomski forum svrstao je Bugarsku i Sloveniju.

Tabela 1.- Pozicija Crne Gore i zemalja okruženja prema ukupnom broju rangiranih zemalja

Zemlja	Rang 2013-2014	Rang 2012-2013	Rang 2011 – 2012	Rang 2010 - 2011	Rang 2009 - 2010	Rang 2008 - 2009
Bugarska	57.	62.	74.	71.	76.	76.
Slovenija	62.	56.	57.	45.	37.	42.
Crna Gora	67.	72.	60.	49.	62.	65.
Makedonija	73.	80.	79.	79.	84.	89.
Hrvatska	75.	81.	76.	77.	72.	61.
Rumunija	76.	78.	77.	67.	64.	68.
BiH	87.	88.	100.	100.	109.	107.
Albanija	95.	89.	78.	88.	96.	108.
Srbija	101.	95.	95.	96.	93.	85.

Upoređujući sa podacima iz Indeksa 2012 – 2013, ove godine evidentiran je pad Crne Gore u sljedećim oblastima: Institucije, Infrastruktura, Efikasnost tržišta roba, Finansijsko tržište, Veličina tržišta i Sofisticiranost biznisa, dok je ostvaren značajan napredak u sljedećim indikatorima: Makroekonomska stabilnost, Zdravstvo i osnovno obrazovanje, Visoko obrazovanje i obuke Efikasnost tržišta rada i Tehnološka spremnost. Crna Gora je smještena u „efficiency driven fazu“, što znači da su za nju relevantni indikatori iz Efficiency enhancers grupe (Visoko obrazovanje i obuke, Efikasnost tržišta roba, Efikasnost tržišta rada, Tehnološka spremnost, Finansijsko tržište i Veličina tržišta).

Tabela 2. – Uporedni prikaz indikatora konkurentnosti Crne Gore za period 2009-2011.god.

Opšte karakteristike	2013 – 2014		2012 – 2013		2011 – 2012	
	Rang (od 148)	Bodovi (od 1-7)	Rang (od 142)	Bodovi (od 1-7)	Rang (od 142)	Bodovi (od 1-7)
IGK	67	4.2	72	4.1	60	4.3
Osnovni zahtjevi	68	4.6	74	4.5	57	4.7
1. Institucija	52	4.2	44	4.4	42	4.5
2. Infrastruktura	70	4.0	66	4.1	63	4.0
3. Makroekonomska stabilnost	112	4.1	118	3.8	94	4.5
4. Zdravstvo i osnovno obrazovanje	37	6.1	73	5.7	59	5.8
Indikatori efikasnosti	72	4.0	74	4.0	63	4.1
5. Visoko obrazovanje i obuke	50	4.6	51	4.6	48	4.6
6. Efikasnost tržišta roba	64	4.3	48	4.4	39	4.5
7. Efikasnost tržišta rada	58	4.4	93	4.1	45	4.6

8. Finansijsko tržište	49	4.4	40	4.5	35	4.6
9. Tehnološka spremnost	49	4.2	56	4.1	53	4.0
10. Veličina tržišta	135	2.1	130	2.1	130	2.0
Inovacije i sofisticiranost biznisa	70	3.6	69	3.6	59	3.6
11. Sofisticiranost biznisa	89	3.8	76	3.8	70	3.8
12. Inovacije	54	3.4	60	3.3	50	3.4

Izveštaj o globalnoj konkurentnosti pored rangiranja po indikatorima sprovodi anketu u kojoj ispitanici ocjenama od 1-5 ocjenjuju najznačajnije prepreke za obavljanje biznisa u njihovoj zemlji. **Za obavljanje biznisa u Crnoj Gori identifikovane su sljedeće prepreke:** pristup finansijama, korupcija, neefikasnost državne administracije, poreske stope, neadekvatna infrastruktura, slaba poslovna etika radne snage, neadekvatna obrazovna struktura radne snage, restriktivni propisi na tržištu rada, nedovoljan kapacitet za inovacije, poreska regulativa, inflacija, kriminal i krađe, politička nestabilnost, slabo javno zdravstvo, nestabilnost vlade, devizni propisi.

Najznačajnije prepreke za obavljanje biznisa	% ispitanika			
	2013-2014	pozicija (od 16)	2012-2013	pozicija (od 16)
Pristup finansiranju	19.2	1	2.8	10
Korupcija	10.9	2	3.2	9
Neefikasnost državne administracije	10.9	3	20.9	2
Poreske stope	10.5	4	0.1	12
Neadekvatna infrastruktura	9.2	5	8.3	5
Slaba poslovna etika radne snage	6.1	6	22.6	1
Neadekvatna obrazovna struktura radne snage	5.3	7	13.0	4
Restriktivni propisi na tržištu rada	5.1	8	1.1	11
Nedovoljan kapacitet za inovacije	4.7	9	0.0	15
Poreska regulativa	4.7	10	0.1	13
Inflacija	4.0	11	0.0	14
Kriminal i krađe	3.8	12	3.5	8
Politička nestabilnost	2.1	13	6.0	6
Slabo javno zdravstvo	1.5	14	0.0	16
Nestabilnost vlade	1.1	15	13.0	3
Devizni propisi	0.8	16	5.3	7

2. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA CRNE GORE ZA PERIOD JAN-OKT.2013.GOD.

Prema preliminarnim podacima Monstata ukupna spoljnotrgovinska razmjena Crne Gore za period **januar-oktobar 2013.** god. prema preliminarnim podacima iznosila je **1.802,6 mil.eura** što ukazuje na **pad od 2,4%** u odnosu na isti period prethodne godine.

- **Izvezeno** je robe u vrijednosti od 309,5 mil.eura, što je **više za 2,5%** u odnosu na isti period prethodne godine,
- **Uvezeno** za 1 493 mil. eura, što je **manje za 3,3%** u odnosu na isti period prethodne godine.
- **Pokrivenost uvoza izvozom** iznosila je **20,7%** i veća je u odnosu na pokrivenost u istom periodu prethodne godine, kada je iznosila 19,6% .

U strukturi izvoza prema klasifikaciji SMTK najviše su zastupljeni Mineralna goriva i mazivau iznosu od 92,9 mil. eura (koju čine: Električna energija u iznosu od 82 mil.eura i Nafta i naftni derivati u iznosu 9,9 mil. eura).

U strukturi uvoza prema klasifikaciji SMTK najviše su zastupljeni proizvodi sektora Hrana i žive životinje u

iznosu od 306,8 mil. eura (koji čine: Meso i prerade mesa u iznosu od 72,8 mil. eura i Žitarice i proizvodi od žitarica u iznosu od 46,3 mil. eura).

U izvozu, glavni spoljnotrgovinski partneri, pojedinačno, bili su: Srbija (110,7 mil. eura), Republika Hrvatska (48,2 mil. eura), Slovenija (32,3 mil. eura). **U uvozu, glavni spoljnotrgovinski partneri**, pojedinačno, bili su: Srbija (426,6 mil. eura), Grčka (125,8 mil. eura) i Kina (123,7 mil. eura). Spoljnotrgovinska razmjena bila je najveća sa potpisnicama CEFTA sporazuma i Evropskom unijom.

3. OSTVARENI REZULTATI REALIZACIJE AKCIONOG PLANA ZA 2012.GOD. STRATEGIJE ZA PODSTICANJE KONKURENTNOSTI NA MIKRO NIVOU

Prikaz realizacije definisanih aktivnosti Akcionog plana za 2013.god.Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou predstavljen je u ovom poglavlju kroz nabranje i opisivanje aktivnosti koje se realizuju u kontinuitetu i tako treba da bude i u narednom periodu.

3.1. Prioritet 1: Razvoj postojećih i kreiranje inovativnih industrija/kapaciteta

Crnogorska preduzeća karakteriše nedostatak tehničkih i netehničkih inovacija, ulaganja u istraživanje i razvoj, nedostatak potrebnih znanja i iskustava. Stoga ova mjera ima za cilj podizanje svijesti o značaju kulture inovativnosti, zatim stvaranje inovativnih dostignuća kroz međustobno povezivanje MSP sa tehnološkim parkovima, centrima znanja - uspjehnosti, uspostavljanje sistema finansijske podrške, kao i kreiranje uslova za internacionalizaciju poslovnih inovacija.

Jedan od ključnih preduslova za definisanje ciljne podrške podsticanja konkurentnosti u Crnoj Gori jeste uspostavljanje institucionalizovanog pristupa u prikupljanju i obradi neophodnih informacija o performansama MSP sektora. Sveobuhvatna baza podataka, koja se redovno ažurira i koja sadrži pouzdane podatke o preduzećima, njihovim potencijalima i potrebama, odnosno iskazanoj tražnji, omogućava da se na najefikasniji način kreira ponuda od strane javnog sektora, koja će obezbijediti potrebnu podršku ili omogućiti saradnju sa drugim preduzećima na domaćem ili inostarnom tržištu. U dosadašnjem periodu, u Crnoj Gori, većina institucija u okviru javnog i privatnog sektora, kreirala je baze podataka za svoje potrebe. Praksa je pokazala da svi raspoloživi podaci nisu blagovremeno ažurirani, a i sadržaj baza ne oslikava u dovoljnoj mjeri postojeće stanje razvijenosti preduzeća i njihove potrebe za podrškom i saradnjom. Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća u saradnji sa Ministarstvom za ekonomski razvoj Republike Italije započela je implementaciju projekta ASSI (Eksperimentalne mjere razvoja i internacionalizacije). Realizacija projekta je započela u julu 2013.god. i trajeće do juna 2014.god., a podrazumijeva izradu i pokretanje „**Portala za preduzeća za opštinu Bijelo Polje**“. Cilj izrade portala je: objediniti informacije iz većeg broja izvora na jednom mjestu, ostvariti bolju komunikaciju između korisnika, pružanje vrhunske usluge preduzetničkom sektoru, dostupnost informacija stranim investitorima, dostupnost informacija potencijalnim poslovnim partnerima. Budući preduzetnički portal sadržaćće sve potrebne informacije o opštini, informacije o registraciji biznisa i potrebnoj dokumentaciji, mogućnosti finansiranja, bazu podataka proizvodnih preduzeća, njihovim kapacitetima, izvoznim i inovativnim aktivnostima.

U cilju podsticanja kompanija za implementaciju inovativnih aktivnosti u toku 2012.god. realizovana je finansijska podrška kroz pilot projekat „Vaučerske šeme za inovativna MSP“ gdje je podržano 16 preduzeća. Projekat Vaučerske šeme realizovao se u okviru regionalnog projekta „**Inicijativa za konkurentnost**“ koji je podržan od strane OECD-a, koji je na svečanoj ceremoniji koja se održala u Evropskom parlamentu 7.oktobra 2013.god., od strane Evropske Asocijacije projekata, dobio **prvu nagradu kao najbolji završeni projekat u 2013.god.** Ova nagrada pokazuje posvećenost i doprinos cjelokupnom projektu i namjerama da se kreira povoljan ambijent za razvoj inovativnosti i korišćenja konsultantskih usluga za MSP.

Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, je uz podršku Organizacije za ekonomsku saradnju OECD i Centralno Evropske Inicijative - CEI, pokrenula projekat „**Procjena sprovođenja specifičnih podsticajnih mjera za mala i srednja preduzeća**“. Jedna od aktivnosti projekta jeste i sprovođenje istraživanja o tome koliko su već sprovedene podsticajne mjere bile efektivne, tj. koliko je njihova implementacija doprinijela

razvoju preduzeća. Rezultati istraživanja su urađeni o preduzećima koja su koristila podsticajnu mjeru Vaučerskih šema za inovativna mala i srednja preduzeća. Rezultati istraživanja za Vaučerske šeme:

- Od ukupnog broja podržanih kompanije čak 70% u prethodnom poslovanju nikada nije koristilo usluge poslovnog savjetovanja.
- 66% kompanija koje je uvelo neku vrstu inovacije je povećalo prodaju i prihod.
- 100% kompanija koje su uvele neku vrstu inovacija promijenile su navike u poslovanju, tehnike i strategije.

Ministarstvo ekonomije je u skladu sa **Programom podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore za 2012-2016. godinu**, u toku 2013.god. objavilo 4 Javna poziva za dodjelu bespovratnih sredstava u iznosu do 70% investicije (maksimalno 7.000 EUR) za nabavku opreme za preduzetnika/mikro, mala i srednja preduzeća udružene u klastere. U okviru realizovanih Javnih poziva **odobrena su sredstva za 5 aplikata/klastera** iz Sjevernog regiona koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom i drvoprerađom u ukupnom iznosu od **35.000 €**. Pored toga Ministarstvo ekonomije je po osnovu Programa podsticanja razvoja konkurentnosti preduzetnika, mikro, malih i srednjih preduzeća u Sjevernom regionu Crne Gore i manje razvijenim opštinama za kredite odobrene u 2012. od strane Investiciono-razvojnog fonda, subvencioniralo kamatu u 2013. godini u iznosu od 18.217.97€. Realizacija navedenih programa je doprinjela povećanju proizvodnih kapaciteta, konkurentnosti u MSP koja se nalaze u manje razvijenoj opštini, kao i povećanju zaposlenosti u njima za oko 5%. U dijelu državne pomoći za regionalni razvoj, takođe je izvršena izmjena i dopuna Odluke o mapi regionalnih pomoći u Crnoj Gori u cilju njenog usklađivanja sa Smjernicama EU u ovim oblastima.

U 2012.god. Crna Gora je zvanično postala **članica** panevropske mreže **EUREKA**, najznačajnijeg evropskog programa kada je riječ o povezivanju nauke i privrednog sektora. U okviru ovog programa u toku je realizacija dva projekta u kojim učestvuju dvije kompanije iz Crne Gore: AD Plantaže i MG Soft. Njihovo učešće u programu sufinansirano je od strane Ministarstva nauke.

Uspostavljanje **prvog naučno-tehnološkog parka u Crnoj Gori** nesumnjivo jedan od najvećih i najzahtjevnijih projekata u cilju intenzivnijeg povezivanja nauke, istraživanja i inovativnosti sa privredom. U toku 2013.god. Vlada Crne Gore je osnovala **Inovaciono Preduzetnički Centar „Tehnopolis“** sa sjedištem u Nikšiću. Pored toga, pripremljen je i projektni zadatak i otvoren tender za izradu Glavnog projekta za rekonstrukciju i dogradnju objekta Doma vojske gdje će biti smješten budući Tehnološki park.

Ministarstvo nauke, u okviru projekta **„Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost“ (INVO)**, koji je finansiran iz sredstava kredita Svjetske banke, a u okviru komponente „Uspostavljanje konkurentnog okruženja za istraživanje“, raspisalo je Konkurs za dobijanje grantova za osnivanje prvog **Centra uspjeha** (Centra izvrsnosti) u **Crnoj Gori**. Osnivanjem Centra uspjeha unaprijedio bi se kvalitet i relevantnost naučnih istraživanja i nadogradila naučna i tehnološka infrastruktura u oblastima u kojima je naučni i ekonomski potencijal procijenjen kao najveći. Centar uspjeha će biti izabran kroz transparentan proces, na osnovu konkursa i evaluacije prijava od strane međunarodnih eksperata i biće model za buduće centre, s obzirom da je riječ o novom instrumentu razvoja naučnoistraživačkog sistema u Crnoj Gori.

Ostvareni rezultati:

- Započeta realizacija projekta „Portala za preduzeća za opštinu Bijelo Polje“.
- Sprovedeno istraživanje o efektima realizovanih specifičnih podsticajnih mjera za MSP.
- Realizovan Programom podsticanja razvoja klastera u Sjevernom regionu i manje razvijenim opštinama Crne Gore za 2012-2016. Godinu, za 2013.god. Odobrena sredstva za 5 aplikata/klastera.
- U okviru EUREKA programa u toku je realizacija dva projekta u kojim učestvuju dvije kompanije iz Crne Gore:
- Osnovan prvi Inovaciono Preduzetnički Centar „Tehnopolis“ u Crnoj Gori
- Raspisan Konkurs za dobijanje grantova za osnivanje prvog Centra uspjeha (Centra izvrsnosti) u Crnoj Gori

3.2. Prioritet 2: Jačanje izvoznih performansi preduzeća

Tehnološki nivo većeg dijela izvoza Crne Gore nije prilagođen snažnoj konkurenciji na međunarodnom tržištu, a djelovanje necjenovnih faktora konkurentnosti (npr. primjena standarda kvaliteta) još uvijek nije posato bitan činilac izvoznog uspjeha. Stoga neophodno je raditi na povećanju proizvoda veće finalne vrijednosti kroz primjenu znanja i inovacija u razvoju proizvoda, primjenu odgovarajućeg dizajna, uvođenju standarda kvaliteta. Uz adekvatnu analizu tržišta ovakvi proizvodi mogu lako naći svoje mjesto na međunarodnom tržištu.

U cilju jačanja konkurentnosti i izvoznih performansi preduzeća organizovali su se brojni edukativni seminari u cilju osposobljavanja menadžmenta firmi za potpunije razumijevanje i primjenu metoda i mehanizama koje nužno iziskuje savremeno poslovanje:

- Direkcija za razvoj MSP organizovala je 7 obuka za 120 MSP na teme: uvođenje standarda, žensko preduzetništvo, društvena odgovornost, preduzetništvo kao ključna kompetencija, mentoring, turizam i poljoprivreda.
- Priredna komora Crne Gore realizovala je 22 obuke sa 772 učesnika. Realizovano je 17 okruglih stolova sa 582 učesnika i 5 konferencija sa 426 učesnika.
- Unija poslodavac Crne Gore organizovala je više od 15 seminara, obuka i treninga kojima je unaprijeđeno informisanje i podizanje svijesti članova.
- Montenegro Business Alijansa je realizovala aktivnosti na planu definisanja potreba izvoznika, kao i edukativne aktivnosti u cilju promovisanja značaja intelektualne svojine

Institut za standardizaciju Crne Gore (ISME) tokom 2013. godine donio je oko 2.250 crnogorskih standarda (MEST) i srodnih dokumenata. U saradnji sa Međunarodnom organizacijom za standardizaciju (ISO), stručno tijelo Instituta, Tehnički komitet ISME/TK 007: Društvena odgovornost, organizovalo je Konferenciju na temu: „Lansiranje standarda MEST ISO 26000“. Konferencija je održana u Podgorici krajem aprila 2013. godine. Sredinom juna 2013. godine u Podgorici je održan nacionalni ISO/ISME seminar na temu: „Menadžment energijom i ISO 50001“. Seminar je organizovao Institut za standardizaciju Crne Gore (ISME) u saradnji sa Međunarodnom organizacijom za standardizaciju (ISO), a na njemu je učestvovalo 50-ak predstavnika organizacija iz Crne Gore. Takođe, Direkcija za razvoj MSP i Institut za standardizaciju, a uz tehničku podršku Kancelarije za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TALEX), organizovali su dvodnevnu radionicu na temu „Značaj standardizacije za MSP“. Ova radionica je prva od ukupno četiri planirane u okviru kampanje „Podizanje svijesti o značaju standardizacije“. Radionica je održana 17-18. decembra 2013. godine u Podgorici.

Istovremeno Montenegro Business Alijansa je zapčela na uspostavljanju registra sertifikovanih organizacija za sistem kvaliteta i registra sertifikacionih tijela u Crnoj Gori.

U crnogorskoj poljoprivredi i prerađivačkoj industriji zabilježen je napredak u pravcu uspostavljanja savremenih sistema politike kvaliteta, ali su za jačanje konkurentnosti potrebna dalja ulaganja. Viši kvalitet moguće je postizati garantovanjem dodatnih elemenata od različitih oblika zaštite geografskog porijekla i geografskih oznaka, pa sve do organskih proizvoda. Ti sistemi su pod posebnom zvaničnom zaštitom i nadzorom. Kvalitetan proizvod treba da je praćen i adekvatnim marketingom. Informacije o visokom kvalitetu proizvoda mogu dodatno privući potrošača.

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je u skladu sa Agrobudžetom realizovalo Javni poziv za dodjelu podrške za refundiranje troškova uvođenja i sertifikaciju sistema kvaliteta i bezbjednosti hrane u 2013. godini. Podrška se odnosila na dodjelu bespovratnih sredstava za uvođenje i sertifikaciju sistema kvaliteta i bezbjednosti hrane u 2013. godini, učešće u troškovima uključivanja i pripreme proizvođača u registrovane šeme kvaliteta (oznake porijekla, geografske oznake, garantovano tradicionalni specijalitet), podrška sertifikovanim organskim proizvođačima. U toku trajanja javnog poziva u ovoj godini primljeno je 4 zahtjeva za refundaciju troškova, a ukupna vrijednost investicija primljenih zahtjeva je 18.047,13 €.

Za razvoj i planiranje izvoznog poslovanja od ključne važnosti su raspoložive informacije na osnovu kojih preduzeća donose ili zasnivaju svoje odluke. Imajući u vidu da je iz dana u dan sve više crnogorskih

preduzeća okrenuto poslovanju na tržištima van Crne Gore o kojima nijesu dovoljno obaviještena, Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća nastavila je pružanje usluga u okviru **Tržišno Informativnog Servisa**. Kroz usluge Tržišno Informativnog Servisa, crnogorske kompanije mogu dobiti informacionu podršku u vidu obezbjeđenja pouzdanih informacija koje će menadžmentu preduzeća pomoći u donošenju boljih odluka vezanih za sve segmente izvoza. U toku 2013.god. primljeno je i obrađeno ukupno 55 zahtjeva za informacijama o stranim tržištima.

Kako bi se unaprijedio nivo znanja i informisanost preduzeća o mogućnostima izvoza i nastupa na stranim tržištima, izrađeno je 15 opštih pregleda tržišta (Albanija, Italija, Argentina, Poljska, BiH, Tajland, Jordan, Hrvatska, Austrija, Mađarska, Kosovo, Njemačka, Slovačka, Srbija, Turska), kao i tri sveobuhvatne studije za sektor prehrambene industrije, i to: studija istraživanja tržišta Srbije - prehrambena industrija, studija istraživanja tržišta Kosova – prehrambena industrija i studija istraživanja Bosne i Hercegovine – prehrambena industrija. Takođe, izrađen i opšti pregled tržišta Ruske Federacije koji uključuje i obavezne zahtjeve tržišta i potencijalne mogućnosti za izvoz, a sve u cilju izrade Izvozno razvojnog program Rusija.

Istovremeno, crnogorski izvoznici se putem **CEFTA trade portala** mogu svakodnevno informisati o legislativi i pravilima koja se odnose na trgovinu u regionu.

U okviru potpisanog Memoranduma o saradnji sa Fondacijom Petrović, Direkcija za razvoj MSP započela je realizaciju projekta „**Izrada vizuelnog identiteta preduzeća**“, gdje kao partner učestvuje i Fakultet vizuelnih umjetnosti Univerziteta Mediteran. Realizacija projekta započela je u junu 2013.god. i trajaće do januara 2014.god. Projekat ima za cilj kreiranje jedinstvenog imidža preduzeća učesnika u projektu pomoću kojeg će postati prepoznatljiviji i bolje pozicionirani na tržištu. U tom smislu preduzećima će se izraditi knjiga standarda koja će sadržati uputstva primjene elemenata vizuelne prezentacije za svaki konkretan i pretpostavljeni slučaj.

Ostvareni rezultati:

- Organizovane obuke za mala i srednja preduzeća na teme: uvođenje standarda, žensko preduzetništvo, društvena odgovornost, preduzetništvo kao ključna kompetencija, mentoring, turizam i poljoprivreda.
- Realizovan Javni poziv za dodjelu podrške za refundiranje troškova uvođenja i sertifikaciju sistema kvaliteta i bezbjednosti hrane u 2013. godini.
- Kontinuirano pružanje usluga informisanja o inostranim tržištima kroz Tržišno Informativni Servis;
- Unaprijeđen nivo znanja i informisanost preduzeća o mogućnostima izvoza kroz izrađene studije istraživanja tržišta;
- Započete aktivnosti na izradi Izvozno-razvojnog programa Rusija 2012-2013.god.;
- Kontinuirano ažuriranje i unaprijeđenje CEFTA portala;
- Započeta realizacija projekta “Izrada vizuelnog identiteta preduzeća”

3.3. Prioritet 3: Promocija crnogorskih potencijala

Promocija privrednih potencijala zemlje pruža odličnu priliku za razvoj saradnje između preduzeća iz različitih zemalja, a istovremeno predstavlja platformu za razmjenu ideja, kao i mogućnosti za privlačenje stranih investicija i unaprijeđenje trgovinske razmjene.

U 2013.god., Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, Privredna komora Crne Gore i Unija poslodavaca nastavile su sa promocijom crnogorskih potencijala u inostranstvu, kao i organizovanjem poslovnih susreta. Organizovane su sljedeće sajamske manifestacije:

- Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća, organizovala je promociju preduzeća na domaćim i jednom međunarodnom sajmu - Međunarodni sajam preduzetništva „Biznis Baza 2013“, koji je održan u Beogradu 27-30. novembra 2013.
- Od strane Privredne komore Crne Gore organizovana su 2 nacionalna štanda na sajmovima za 30 MSP i obezbijeđeno prisustvo za 35 MSP na 6 sajmovi u inostranstvu. Nacionalni štand su organizovani na sljedećim sajmovima: Sajam poljoprivrede u Prištini u periodu od 02-05. oktobra i Mostarski sajam koji se održavao u periodu od 9-16. aprila.

- Montenegro Biznis Alijansa je kreirala bazu podataka najznačajnije crnogorske izvozne ponude gdje su izvoznici redovno informisani o održavanju sajмова, zatim uspostavila saradnju sa diplomatskim predstavništvima u cilju promocije privrede na ciljnim tržištima.

U okviru zadatka tri: "Unapređenje komunikacije sa ekonomskom diplomatijom i predstavništvima u funkciji povećanja izvoza", pod 3.1., takođe u okviru poglavlja III, uradili smo bazu podataka najznačajnije crnogorske izvozne ponude. Inače, imamo veoma dobru saradnju sa više ambasada u cilju promocije naše privrede.

U organizaciji Direkcije za razvoj MSP organizovana su poslovni susreta sa italijanskim preduzećima na kojima je učestvovalo ukupno 25 preduzeća iz djelatnosti: drvoprerađiva, oprema za catering, wellness, projektovanje i inženjering i građevinarstvo. Pored toga, na 80. Međunarodnom sajmu u Novom Sadu organizovani su međunarodni poslovni susreti-AgroB2B@NSFair na kojima je učestvovala 4 preduzeća iz Crne Gore, a takođe na B2B susretima na međunarodnom sajmu preduzetništva učestvovalo je 5 preduzeća iz Crne Gore.

Od strane Privredne komore Crne Gore organizovano je 15 foruma, i to sa predstavnicima sljedećih zemalja: Albanija, Italija (regija Abruzzo) – dva puta, Argentina, Kosovo, Bosna i Hercegovina, Mađarska –dva puta, Slovenija, Tajland, Turska, Poljska, Jordan, Njemačka i Slovačka.

Montenegro Biznis Alijansa organizovala je 2 poslovna susreta u zemlji kojima je unaprijeđena saradnja privrednika.

Unija poslodavaca Crne Gore organizovala je sastanak sa privrednicima Makedonije (CERM) i Savjetom stranih investitora, a u inostranstvu je organizovala poslovne susrete sa poslodavačkom organizacijom "Poslodavci Poljske" i Međunarodnim Kongresom industrijalaca i preduzetnika sa sjedištem u Moskvi

U cilju intenziviranja saradnje i promocije malih i srednjih preduzeća Direkcija za razvoj MSP potpisala je Memorandume o saradnji sa Institutom za standardizaciju Crne Gore i Agencijom za promociju stranih investicija Crne Gore.

Ostvareni rezultati:

- Nastavak promocije crnogorskih preduzeća na specijalizovanim sajmovima u zemlji i inostranstvu;
- Povezivanje preduzeća sa potencijalnim inostranim preduzećima kroz organizaciju poslovnih susreta, poslovnih foruma, organizovanje studijskih posjeta;
- Intenziviranje saradnje kroz potpisivanje Memoranduma i Sporazuma:

4. OSTVARENI EFEKTI REALIZACIJE STRATEGIJE ZA PODSTICANJE KONKURENTNOSTI NA MIRKO NIVOU

Implementacijom planiranih aktivnosti omogućeno je ostvarivanje sledećih ključnih efekata:

- Uspostavljena podrška za formiranje i operacionalizaciju rada klastera što će unaprijediti poslovanje i konkurentnost MSP kroz udruživanje u klastere;
- Pojačana svjesnost MSP o potrebi korišćenja konsultantskih usluga;
- Pojačana svjesnost preduzeća o uvođenju standarda kvaliteta;
- Omogućen pristup subvencioniranim uvođenja standarda kvaliteta;
- Osnovan prvi tehnološki park u Crnoj Gori u cilju intenzivnijeg povezivanja nauke, istraživanja i inovativnosti sa privredom
- Započete aktivnosti na uspostavljanju prvog centra uspešnosti
- Preduzeća upoznata sa potencijalnim šansama na određenim ciljnim tržištima;
- Unaprijeđeno povezivanje poslovnih subjekata iz Crne Gore i inostranstva i intenziviranja njihove saradnje;

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Prikaz realizacije definisanih prioriteta upućuju na zaključak da je u izvještajnom periodu rađeno na velikom broju aktivnosti i da je napravljen zadovoljavajući efekat na unaprijeđenje podrške izvozno orijentisanim preduzećima i jačanju njihove konkurentnosti. Važno je napomenuti da u 2013.god. nije bilo obezbjeđeno

dovoljno sredstava za realizaciju mjera i aktivnosti koje doprinose jačanje konkurentnosti preduzeća. Imajući u vidu navedeno **u 2014. godini treba obezbijediti značajnu finansijsku podršku kako bi se nastavilo sa postojećim i razvojem novih programa podrške**, kako bi se ostvarili definisani ciljevi Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou.

Preporuke:

Nalazi i preporuke ovog Izvještaja, čine osnov za sprovođenje daljih aktivnosti na polju podsticanja konkurentnosti na mikro nivou. U razmatranje takođe treba uzeti u obzir i SBA Izvještaj o ostvarenom napretku u ovoj oblasti. U koncipiranju preporuka za naredni period korišćeni su sljedeći kriterijumi:

- Nivo ostvarenja Akcionog plana za 2013.god. Strategije za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou
- Preporuke SBA dokumenta o ostvarenom napretku u ovoj oblasti
- Izvještaj o globalnoj konkurentnosti po indikatorima i faktorima koji se odnose na mikro nivo: veličina tržišta, inovativnost i sofisticiranost biznisa

Na tim osnovama, u narednom periodu mjere podrške trebaju biti usmjerene na:

- Unaprijeđenje promotivnih aktivnosti MSP na ciljnim tržištima;
- Nastavak aktivnosti na formiranju klastera i pružanje podrške preduzećima za udruživanje u klastere;
- Kreiranje podrške za uvođenje inovativnih aktivnosti u preduzećima kroz vaučerske šeme
- Nastavak promocije primjene standarda kod MSP i sprovođenje programa finansijske podrške subvencioniranja dijela troškova uvođenja standarda kvaliteta u pojedinim sektorima MSP;
- Nastavak usaglašavanja standarda kvaliteta sa propisima i standardima EU;
- Razrada specijalizovanih obuka i savjetodavnih usluga kreiranih po zahtjevu i potrebama MSP;
- Podsticanje preduzeća za upotrebu prava intelektualne svojine (primjenu žiga, oznake geografskog porijekla, dizajna, itd.);
- Uspostavljanje centralizovanog on-line portala za mala i srednja preduzeća;
- Promocija izvoznih i inovativnih potencijala MSP kroz mrežu diplomatskih predstavništva, kao i kroz specijalizovane sajmove turizma, poljoprivrede, građevinarstva, energetike, drvoprerade